

Olles nüüd tihedamalt seotud Eesti Genealoogia Seltsi tööga, annan ideid Tallinna osakonna uue tegevusaasta kujundamiseks ning loodan liikmetelt aktiivset kaasamõtet:

Tallinna osakonna töös pean ma teistest olulisemaks kolme suunda:

1. Uurimuslik suund (arhiivinduslik, infotehnoloogiline)
2. Kultuurarenduslik (kursused, loengud, kirikureisid, kokkutulekud)
3. Kultuurilis-tutvustav suund (näitused, laualeht, reklaamprospektid, väljaannete avaldamine)

EGeS on eelkõige ajaloolis-arhiivinduslik selts.

Arhiivinduslik suund omab seltsi töös väga suurt tähtsust ja töö organiseerimine arhiivides on viimasel ajal võrdlemisi hästi laabunud. Tallinna Riigiarhiivis Toompeal on üpris head tingimused hingerevisjonide materjalide lugemiseks (seda küll praegu negatiiv-filmide pealt), Teaduste Akadeemia Raamatukogu Baltika osakonnas saab uurida Seltsi mikrofilme personaalia osas ja loomulikult on ka seal asuv seltsi raamatukogu Tallinna osakonna inimestele hästi kättesaadav. Selles valdkonnas loomulikult küll-küllale liiga ei tee ja tuleks leida veel muid võimalusi, sest Tartus käimine on Tallinna inimestele siiski suhteliselt kulukas. Selle mõttearenduse juurde käib kindlasti ka mormoonide mikrofilmide kättesaadavaks tegemine.

Arhiivinduslik külg - osakonna inimeste uuritavate sugupuude hulk on väga suur ja muljetavaldav, ainult, et osakonnal endal puudub praktiliselt suurem osa nendest uurimustest. Selles osas tuleks rakendada kultuurilisi väljaandeid, infotehnoloogiliselt kanda need andmebaasidesse (seltsi arvutisse).

Samuti tuleks osakonnal koondada aktiivsemalt info kõukude tabeli kohta (seda vähemalt 4 põlvkonna osas).

Info osakonnas uuritavate sugupuude kohta on suhteliselt tagasihoidlik.

Infotehnoloogiline külg sugupuude uurimustes peab osakonna rahvale selle rohkem kätte tooma. See on valdkond, mis osakonnas vajaks eelisarendust. Paluks siis rohkem osavõttu arvutikursustest!

Samuti on räägitud osakonna interneti kodulehekülje rakendamisest, mis uuel aastal arvatavasti ka rakendub. Sinna tahaks koondada kogu infovõrgustiku, et ei peaks paljusid küsimusi hakkama telefonitsi lahendama.

Tallinna osakonna juhtimise töös näen ma teatud puudujääki info suhteliselt aeglases liikumises. Kuna Tallinna osakond on viimase ajal kasvanud suuremaks, tuleks koosolekute korraldamine praeguses vormis muuta uurijatele lähedasemaks ja anda võimalus inimestel isekeskis infot vahetada. Sellega peaks kaasnema Tallinna osakonna grupeerumine uuritavate kihelkondade järgi. Siis on ka temaatilisi loenguid kergem pidada ning nende teemad valida vastavad huvigruppide vajadustele.

Samuti tuleb muuta koosoleku vormi. Koosolek ei pea olema liiga ametlik, ametliku info edastamine olgu lühike ja konkreetne. Meie igakuine koosolek peaks olema rahvale kodusem kooskäimise koht, kus inimesed saaksid arutleda ja võrrelda oma tehtut teistega.

Samuti peaksid praegu Tallinna osakonna alla kuuluvad Virumaal ja Raplamaal elavad seltsi liikmed koonduma oma huvigruppi või moodustama iseseisvad osakonnad.

Uuel aastal käivitub kindlasti jälle nii arhiivi-, gootikirja- kui ka arvutikursus. Selge tendents näitab, et need on vajalikud.

Näituste korraldamine on viimasel ajal jäänud osakonnas soiku. Näitused ei pea olema alati suurel tasandil, neid võib korraldada ka väiksemas mahus ja kitsama temaatikaga.

Laualehe toimivus Tallinna osakonnas näitab vist "silma ette" kõikidele teistele valdkondadele. Suur kiitus selle eest toimetusele.

Artiklite avaldamisel ajalehtedes ja ajakirjades võiksid inimesed julgemad olla ja tutvustama oma töid ning avaldama oma arvamust juba käsitletud teemadel, neid edasi arendades. Kõik see on väga teretulnud.

Kuna selts ei ole mingi kohustuslik organisatsioon, siis ei saa ka kõike asju kohustuslikuks muuta ja osakonna juht ei pea olema mingi "kamandaja". Paluksin siis meeldivat suhtumist, aktiivset kaasalöömist ja hingelist ning füüsilist abi Tallinna osakonna töö arendamisel.

Meeldivat suve kõigile!

Veedame need EGeS-i III suvepäevad siin Audru kaunis looduses võimalikult hästi, st. tutvume üksteisega, vahetame kogemusi ning üldse tunne endid ühtse, teovõimelise perena.

Loodan, et suvepäevade meeldiv keskkond soodustab heade ideede ja uute huvitavate ettevõtmiste pakkumise teket. Nii, et olgem julged nende väljaütlemisega ja mis veel parem – arutame need üldrahvalikult läbi.

EGeS-i juhatus ootab ettepanekuid seltsi töö igakülgseks huvitavaks muutmisel. Tänuväärset on ettepanekud osakondade omavaheliste sidemete tugevdamise, seltsi arhiivi moodustamise, erak-uurijate abistamise, teiste seltsidega koostöö tegemise jne kohta.

Niikaua kui vabariigi ajalehtedes ja ajakirjades ei ilmu aegajalt jutte meie tegemistest või tugevatest peredest – suguvõsast, on meie *hobby* ainult enda tarvis nokitsemine. Laialdane suguvõsauuringute tutvustamine aitab seltsi juurde tuua neid, kes vaikselt omal käel tegutsevad või alles liitumist plaanitsevad. Uute suguvõsade lisandumisega meie andmepanka aga võib kõiki uurijaid abistada. Nii, et leidkem endi seast autorid, kes kirjutavad nii ajalehtedesse, ajakirjadesse kui ka seltsi väljaannetesse.

Ants Roomets, EGeS-i aseesimees

P.S. Meie kokkutuleku päeval 11.augustil 1909.a. on sündinud Uku Masing (kirjanik, usuteadlane ja filoloog.)

TÄNASE LEHE SUUNITLUSEST

Ants Roomets

Tänasesse lehte oleme kogunud artiklid pärilike tunnuste edasikandumise kohta suguvõsa piirides. Pärilikke tunnuseid on väga palju – mõnel juhul ei tule selle pealegi, et mõni tähtsusetu iseloomujoon võib olla päritud eellastelt. Kui nende kohta on kogutud küllaldaselt teavet ning ka fotosid, siis võib hakata otsima pärilikke omadusi praegu elavate põlvkondade juures. Arvan, et paljudel inimestel on teada oma suguvõsale iseloomulikke tunnuseid välimuses, kasvus, käitumises, vaimuannetes, haigustes jne.

Teema sissejuhatuseks kasutan kirjandusest kogutud andmeid. EE 7. köites on leheküljel 598 pärilikkust iseloomustatud tuginedes kõigile vajalikele teaduslikele terminitele. Lihtsamalt ja lühidalt on pärilikkust lahtimõtestatud Eesti kirjakeele sõnaraamatu IV köite 4. vihikus. See on – “bioloogiliste organismide omadus säilitada ning paljunemisel järglastele edasi anda eellaste tunnuseid ja arenemise iseärasusi.”

EE-s on pärilikkus *biol.* struktuurse ja funktsionaalse omapära järjepidevus biosüsteemide arenemisel ja paljunemisel, elu põhiomadusi. Avaldub liikide ja isendite tunnuste seaduspärase kordumisena järglaste põlvkondades. Pärilikkuse olemus on geneetilise informatsiooni säilitamine, edastamine ja rakendumine. Järgneb selle tehnilise olemuse kirjeldus ning tutvustatakse pärilikkuse geeniteooriat (mendelism) ja kromosoomiteooriat (morganism).

... Et järglastele ei pärandu vanemate tunnused vaid nende tunnuste arengut võimendav geneetiline informatsioon, siis nimetatakse vanemate ja järglaste tunnuste geneetilist seost päritavuseks. See sõltub nii geenide koostoimest, kui ka isendi soost (nn. soost sõltuvad ja sooga piiratud tunnused) ning arengukeskkonna oludest. Pärilikkust uurib geneetika, pärilikkuse molekulaarseid aluseid käsitleb molekulaargeneetika, inimese pärilike haiguste olemust ja ravivõimalusi meditsiinigenetika.

Tänapäeval suure tähelepanu pööramine geneetikale on tingitud just pärilike haiguste uurimise hoogustumisest ning nendele ravimite otsimisest.

Pärilikud haigused on päriliku struktuuri – geenide ja kromosoomide – muutuvate tunnuste põhjustatud haigused või väärarengud. Pärilike haiguste hulka kuulub närvi- ja vaimuhaigusi (langetõbi, skisofreenia, nõrgamõistuslikkus), ainevahetushaigusi (suhkrutõbi, hüperkolesteroleemia) arengupuuded (kääbuslus, huulelõhe, liigsõrmsus) ning kasvaja (retinoblastoom). Enamik pärilikke haigusi kandub suguvõsas järglaspõlvkondadesse ja ilmnevad kas kohe pärast sündi või avalduvad lapse- või täiseas. Ka nende juures avaldavad mõju keskkonnategurid.

Kuni tõhusate ravimite ja ravimeetodite leiutamiseni ei ole just meeldiv teada saada, mis hädad sind ees ootavad, aga eluviisi valimise või muutmise seisukohalt oleks geeniuuringute tulemuste teadasaamine juba praegu vajalik.

Jätame need probleemid teadlaste, arstide ja kõigi asjaga tegelevate hooleks ning püüame seltsiliikmete suguvõsauuringutest leida huvitavaid kergemalt määratletavaid pärilikkuse fakte.

Inimese pärilikkuse uurimisel on ajalooliselt välja kujunenud ja traditsioonilisteks saanud genealoogiline, kaksikute-, tsütoloogiline ning biokeemiline meetod.

Genealoogiline meetod seisneb inimese omaduste või tunnuste uurimises võimalikult paljude põlvkondade jooksul, analüüsides konstrueeritud sugupuid. Meetod on kasutatav kui uurijat huvitava päriliku tunnuse kandja esivanemad (mõlemat liini pidi) on mitme põlvkonna vältel kindlakstehtavad ning igas põlvkonnas on küllaldane arv järglasi. Väikese järglaste arvu korral tuleb uurida paljusid suguvõsasisi, kus uuritav tunnus esineb. Tulemused töödeldakse variatsioonstatistiliselt.

Kooskõlas Mendeli seadusega päranduvad (nn. mendeleeruvad tunnused): tedretähnid, pigmentatsioon, silmade ja juuste värvus, juustekasv ja –kuju, kiilaspäisus, kääbuskasv, põselohud, kõrvanibude asetus, võime keelt torru või tagasi pöörata, rippuvad silmalaud, tõmp põial, sõrmede-varvaste arv, veregrupid, lühinägelikkus ja kanapimedus, kurtus. Selle meetodiga on kindlaks määratud ka kalduvus matemaatiliseks mõtlemiseks, musikaalsus jne.

Kaksikuteametodil selgitatakse eelkõige välja kas on tegemist ühe- või erimunakaksikutega. Diagnostika otstarbeks valitakse lihtsalt ja täpselt määratlevad pärilikud tunnused, mis keskkonnatingimuste mõjul kõige vähem muutuvad (veregrupp, silmade-, juuste- ja naha värvus; juuste, kulmude, nina, huulte ja kõrvade kuju; sõrmejäljed jne.)

Kaksikutemeetodil on võimalik selgitada kasvatuse, sotsiaalsete tingimuste jt. raskesti hinnatavate tegurite osa inimese tunnuste, omaduste ja võimete kujunemisel ning määrata eri tunnuste päritavuskoefitsente.

Tsütogeneetiline meetod on seotud kromosoomigarnituuri uurimisega. See võimaldab kindlaks teha nii keskkonnategurite kui ka farmakoloogiliste preparaatide mõju inimese pärilikkusele.

Biokeemiline meetod on seotud veregruppide määramisega, uurib ka inimese sülg jne. Eriti tähtis on meetod pärilike ainevahetushäirete uurimisel, abimeetodina aga kasutusel kõikides geneetikaharudes.

EUGEENIKA't käsitatakse tänapäeval kui teadust inimkonna pärilike omaduste parendamisest ja genofondi kaitsmisest kahjulike geenidega risustamise eest ja teda võib nimetada ka pärilikkushügieeniks. Tuntakse positiivset ning negatiivset eugeenikat. Positiivne eugeenika püüab materiaalsete ja moraalsete stiimulite abil soodustada positiivsete pärilike eelduste säilimist ja levikut ühiskonnas suurendades nende esinemissagedust järgnevatel põlvkondades. Negatiivse eugeenika eesmärgiks on negatiivsete geenide ja pärilike haiguste leviku takistamine geneetilise konsultatsiooni, abielu-nõuandlate ja profülaktiliste meetodite abil. Geneetiline konsultatsioon peab olema igapäevase kättesaadav ja registreerima pärilikke haigusi, abistama inimesi nõuannetega sugupuude koostamisel. Sugupuu peab võimaldama detailset geneoloogilist analüüsi. Teadmised füsioloogia ja geneetika alal peaks abistama inimesi abikaasa või elukaaslase valikul. Probleeme tekitavad ju ka abielud sugulaste vahel.

Loodan, et viimasel ajal aktuaalseks tõusnud geenitehnoloogia küsimustest kirjutatakse meie lehes edaspidi. Mina kasutasin käesoleva artikli kirjutamisel 1968 ja 1974. aastal ilmunud raamatuid (C. Auerbach "Geneetika" ja J. Kalem "Geneetika") ning arvan, et need põhitõed ei ole vananenud.

Geneetika, pärilikkus ja pärinevus on teemad, mida tuleks PL-i veergudel ka edaspidi käsitleda. Täna kirjatükid peaks innustama sel teemal kirjutama ka teisi genealooge. Avastagem pärilikke tunnuseid oma suguvõsas!

Pärilikkust oleme käsitlenud ka meie lehe varasemates numbrites. Kes soovib meenutada – palun:

PL nr.2 lk. 5 "Keegi pole ennast ise loonud"

PL nr.3 lk. 6 "Vanemate patud nuheldakse laste kätte kolmandast ja neljandast põlvest"

PL nr.5 lk. 1 "Eugeenika – mis ja milleks?"

PL nr.6 lk. 10 "Kust see laps need juuksed sai?"

PL nr.13 lk. 10 "Uusi arvamusi sugulusabelude kohta"

SUGUPUU ANDMETE ANALÜÜSIST

Koidula Ameerikas

Meie, sugupuu-uurijate eesmärk on tavaliselt võimalikult täpselt leida kõige kaugema teadaoleva esivanema järglasi: nende sünniaeg, abiellumine, abikaasa andmed, elukoht, elukutse, lapsed, surm. Muidugi tahaksime palju rohkem teada; nende eluraskusi ja –rõõme, huvitab ka, millised nad olid, kuidas välja nägid. Üle saja aasta taguseid fotosid aga eriti pole ja maalidelt näeme ainult suursuguseid aadlikke.

Tihti on ka raskusi kõikide järglaste leidmisega. Paljud kaovad arhiivide materjalide rägastikus. Kui oleme neid leidnud nii palju, kui võimalik oli, peame tegema korraliku skeemi, et kõik oleks meil silma ees.

Nüüd on meil võimalik alustada ka analüüsivast tööga. Võime võrrelda sugupuu üksikuid harusid või erinevaid sugupuid. Näiteks ühes sugupuus on juured kindlalt maas ühes kihelkonnas, seitse põlvkonda vendi-õdesid oma järglastega pole kaugemale saanud. Teises sugupuus – esiisa Jako Wilhelm sünd. 1759.a. Simuna khk. Salla mõisas – tema seitsmest lapsest läksid kõik erinevatesse kihelkondadesse, enamasti mõisa teenijateks või taluperemeesteks. Üks poeg sai nähtavasti ka mõisa poolt hariduse, oli muusik, kirjutaja ja mõisavalitseja, abiellus aadlipreiliga ja varsti kirjutati tema nime ette "von". 1834.a. revisjonis on kirjas tema nimi - Johann von Kuhlberg. Tema 9 last läksid kõik laiali Baltikumi, Saksamaale ja ka Venemaale. Seda haru on uuritud Balti-Saksa Genealoogia Seltsi poolt. Seal on igas peres 6-12 last; on pastoreid, arste, advokaate – üldse tohutu elujõu ja andekusega haru.

Ka teised Eestisse jäänud Wilhemi järglased olid tugeva elujõuga, enamasti oli peres 10 last ja väga üksikud lapsena surnud. Ainult viimasel pojalt oli vähem järeltulijaid, aga need ka kõik kõrtsmikud ja kaupmehed, kes rändasid ühest mõisast teise ja ka Petrogradi.

Kas see suur elujõud mõnes sugupuus on pärilik, kas mõjutas samal ajal noori ka nende vanemate elustiil? Kui peres osati kolme kohalikku keelt, olid ka laialdased sidemed kultuurieluga.

Hiljuti püüdsin ühest maakonna perekonnaseisuametist mõningaid andmeid saada minu otsitava pere inimeste kohta. Mulle tehti punktide viisi selgeks, kui kindlasti see on keelatud. Ühtegi nime ei tohi avaldada ja oldi väga imestunud, et mis ma neist uurin, mis kasu ma saan.

Sellele ei osanud ma muidugi midagi vastata.

Ma siis püüan ka kirjutada ilma nimedeta. On üks huvitav sugupuu; esiisa pärit mereäärsest kihelkonnast. Vanavanaisa jutustuse järgi tema teada üks esiisa olevat põgenenud Soomest (ei tea miks?) siia ja hakanud siin talu pidama. Arhiivi andmed lõpevad seal kihelkonnas 1730. aastaga ja mis enne oli, ei saa tõestada. Tõsi on aga see, et selle sugupuu meessoost järglased (eriti ühe haru omad) on täpselt "soome poika" välimusega. Huvitav, et see pärilikkuse geen kandub edasi veel nii kaugetele põlvkondadele.

Kui jälgida näiteks ühes peres "kühmuga nina", siis on see ka ühel vanemal või vanavanemal ja kui on veel alles mõni väga vana pilt, siis avastad, et ka see vanataat oli suure kongus ninaga.

Vallaslaste rohkus mõnes sugupuus paistab ka silma ja kui edasi vaadata, siis ka praegused noored selles peres on moodsa nimega "seksikad".

Veel üks tähelepanek: peaaegu igas sugupuus meil Eestimaal on legend paruni esimese öö õiguse tagajärjel sündinud lapsest. Enamasti oli see tõesti nii, aga kirikuraamatusse kanti ikka isaks pereisa ja vaderiks parun.

Mina isiklikult tean vanemate inimeste juttude järgi, et need pojad olid tugevad ja terved, andekad ja ettevõtlikud äri alal. Töömehi aga nendest pole olnud.

Oleme kõik oma eellastelt midagi saanud. Aeg, milles elame, on meid vorminud, iga põlvkond õpib midagi juurde (kas head või kurja).

Niisiis püüame oma sugupuud ka sügavuti analüüsida; keskmine vanus üksikute harude järgi, laste arvukus, välimus, iseloomud jne.

Mõnede inimeste arvates on need genealoogid kõik "kiiksuga". Kui aga arhiivi töötaja nii arvab, siis on ta küll vale ameti valinud.

Aga olgu! Meie tegevus on ikkagi huvitav!

Asjakohast nalja

Minu vanaisa August Lõhmus (s.1873) oli kutsariks Sangaste mõisas. Tema isa Mihkel (s. 1843) ja tädid Eva olid olnud samuti pikka aega tööl Sangaste mõisas - teenijaks. Eva sai poja, kelle isaks olevat olnud krahv Friedrich Berg. Laps sai nimeks Karl ja anti kasvatada Eva vanemate peresse, nagu oleks ta olnud Eva noorim vend. Bergi abiga koolitati Karli Peterburis. Laiskuse tõttu temast arsti ei saanud, küll aga sai ta velsker ja hambatohter. (Tema hilisemas korteris oli suur hambaarsti kabinet). I Maailmasõja ajal oli ta velskrina tsaariarmee teenistuses.

Vaatamata sellele, et lapsepõlv oli möödunud maakohas põllupidamise ja koduloomade keskel, oli Karl talutöös ääretult võhiklik ja saamatu.

Meie suguvõsas räägitakse anekdootlikku lugu sellest, kuidas Karl Berg käis oma onupoja lesel (minu vanaemal) abis põllutöid tegemas. Põllutükk, mida künda oli vaja, asus kolme tee risti läheduses. Hobune sattus laisake olema. Karl rohkem seisis, kui liikus hobuse taga ja aeg-ajalt anus hobust: "Astuge rutem, palun! Astuge rutem, palun!" Kõigilt kolmelt teharult tulijad jäid seda "viisakat" kündmist vaatama ja naersid suure häälega.

(Pille Mäerand)

***

NEED POJAD

Jakob Liiv

Need pojad, kes hällis ja emade süles
ju valguse laulusid kuulata said,
kord sirgeks ja võimukaks kasvavad üles
ja juhivad julgesti rahvaid ja maid.

Ja tütreid, kes vabade emade süles
on võrsunud vabade tundmuste all,
need ilusaiks õiteks on isamaa õues
ja tugedeks elu eest võitlejail.

Nii võidavad üheskoos isamaa valu,
kes emade juhil ju lahkuvad ööst,
ja hõiskavad üheskoos valguse laulu
ning võtavad osa kõik võitlusest, tööst.

Kui juba oleme teinud juttu pärilikkusest, siis rubriigis KES OLI... võiks rääkida päritavatest ametitest. Kahjuks ei ole toimetusele teada, milliseid ameteid vanal ajal isalt pojale, emalt tütrele edasi anti. Oletada võib, et põhiliselt olid need seotud käsitööga. Ootamegi selles küsimuses seltsikaaslaste abi.

Kes oli...

ANTVÄRK – endisaegne käsitööline (kingsepp, laudsepp, tündersepp jms.), ka üldse alam ametimees, näit. mõisaametnik (viinameister, metsahärra, kirjutaja, kunstkärner, karjamees). Abilisteks olid neil poisid, kärneril oli neid isegi 3. Aednikupoisse peeti vabriku- ja härjatallipoistest peenemaks ja paremaks.

- ka saksik, peenutsev inimene.

Antvärgid pidasid ennast taluinimestest paremaks.

SELL – käsitöömeistri või kaupmehe teenistuses olev kutsealase väljaõppega isik. Sell oli läbinud õpipoisiaja ja töötas palgalisena meistri töökojas (äris) kuuludes tavaliselt meistri leibkonda.

GENEALOGIA JA GRAFOLOGIA

Pille Mäerand

Ühel suvel järjekordselt Tartus arhiivides jahtides sattusin Kirjandusmuuseumisse. Sealset kartoteegis leidsin mind huvitava perekonnanime juurest viite kõrvalolevale kirjale. Iseenesest ju mitte midagi erilist – väike viide sellele, et mu vana-vanaisa vend Hindrek Tust (kirikuraamatus küll kirjas Hendrik Tusti nime all), kelle sünniaasta 1842, elas sel, 1881. aastal, Eigstveres (praeguse Imavere lähistel) ja et selles peres oli "Sakala" lugemine populaarne. Mulle aga hakkas kohe silma, et käekirjas oli midagi tuttavlikku.

Lasksin teha kirjast koopia. Kodus võtsin välja oma isast jäänud kirjad ja püüdsin neid leituga võrrelda. Muidugi tuleb arvestada, et aeg on muutnud käekirjades üht-teist. Kadunud on pikad s-id, mis eriti silma torkavad. Samuti d kirjutatakse tänapäeval teistmoodi, aga leidsin ka palju sarnasust.

Kõrvalolev kiri on minu isa, Hendrik Tusti (1920 – 1980), kirjutatud 1980. aasta alguses. Kuigi üksikud tähed ei ole ühesugused, torkab silma sarnasus kirjade üldmuljes – kirja kaldenurk on lausa ühesugune – 55°, mõlemad käekirjad on korrapärased, väikesed (normaalseks loetakse käekirja, milliste väiketähe kõrgus on 3 mm) - mõlema kõrgus täpselt ühesugune – 2 mm. Ka pikkade tähtede ja väiketähtede kõrguste suhe on üsna sama – pikkade tähtede kõrgus on 3 väiketähe kõrgust.

Lisan siia veel oma venna kirjakatke 1986-st aastast. Mu vend, Indrek Tust, on sündinud 1960. aastal ja kuulub juba sellesse põlvkonda, kelle kirjatehnikale koolis enam suurt rõhku ei pandud. Ka siin on jälle olemas mingi sarnasus, mis on rohkem tajutav, kui kirjeldatav: kirja kõrgus – väiketähed 2mm, pikad tähed 6 mm pikad, kaldenurk 55°. Kui võrrelda neid kümneid käekirju, mida oma igapäevaelus kohtame, siis ei ole sugugi tavaline, et neis nii palju sarnasust leidub kui juuresolevas kolmes kirjas. Müstilisust lisavad kirjutajate nimed: Hindrek, Hendrik ja Indrek.

Kas see ei ole mitte põlvkondadevaheline seos? Kas seda kannavad geenid? Kas grafoloogid leiaksid ühesuguse käekirja tagant ka sarnast iseloomu: ideerikkust, loogilisust, sihikindlust, tähelepanuvõimet, asjalikkust? Või on hoopis iseloomude sarnasuse tõttu ka käekirjad sarnased?

Kasutatud Ingvar Luhaääre raamatut "Grafoloogia kõigile" (kirjastus "Egregor", Tallinn 1993)

Eigstveres juuli 27 - 28. Sept. 1986
1987.

Uuustatud Sakala Toimendus!

Sandi ku ja mõne muu takistuse pärast ei ole mulle jäänud võimalik Teile jutule tulla, seepärast palun fiin kirja läbi esituleva aasta peale ajalehti "Sakala". Vana aadressi saate kirja pealt leidma. Hinnaga palun niikaua kannatada kunni paremat teed tuleb.

Muidugi oleks vana meeldida mõha üht lühendustarku sanatooriumi ja sealset maastikku, aga rongisõit on pikk ja väsitav, pealegi loodan ka ise sõita mõnugi raviasutusse. Kosuot Hapsaltes!
Si saakud sind sootmapi tulla. Piirsalus jäi veel ühtlust hädalist teha, aga enam võtan sarnasid korteri elamisvõimalusi. Pean lapsed talle and nozu kodus. Tani muidugi jäänistab ja Matt lamiakleb voodis, sööb ja pissib aga hakkab harva. Pille tegi tahe ümberkaud ühistuigi.
Puhka hästi ja ära lase end kanneks jääda...
Kõike head ja parimat
Hendrik

Sõnni Sule
Rahvusvahelise
Naistepäeva
pühul palju ilusat, so. meeldivat kevade algust. Tegutsen teavist häid plaani, raha närvistõestamis ja palju-palju muud, mida kirjutav soovide võik...
maret 1986

Oma Indrek

CCO 01.3.1986.10.06.06.11

NÄGU PÄRILIKKUSE ILMINGUNA

Naata Raudsepp

“Miks Sul nii suur nina on?”

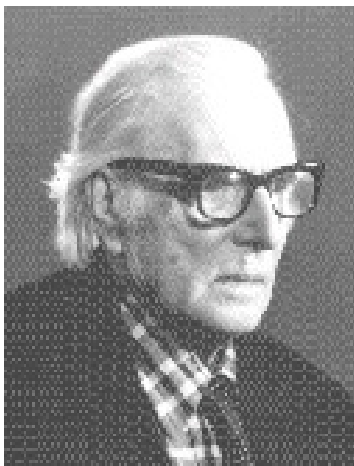
“On suur jah, isal oli ka samasugune!”

No mis seal öelda – päritud ju.

“Pärilikkus. . . see on üks elu põhiomadusi. Avaldub liikide ja isendite tunnuste seaduspärase kordumisena järglaste põlvkondades.” Jne. – EE VII kd. lk.598.

Edasi antakse nii nägu ja välimust kui ka vaimseid omadusi. Inimesi “pannakse paika” enamasti ikka pilgust näkku. Nao järgi võib määratleda tema kuuluvust ühte või teise rassi, rahvusse ja isegi perekonda. Nii kujuneb mõnikord ühes suguvõsas perekonna nägu, mille järgi neid ära tuntakse. Ja selliselt on seletatav ka rasside kujunemine omanäolilistena neile tüüpiliste tunnustega.

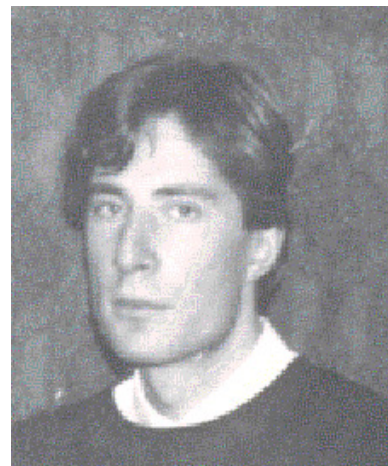
Ma ei alustanud oma juttu mitte lõõpimisena, vaid minu puhul see ongi nii. Edasised näited toongi oma perekonnast.

Isa Juhan Raudsepp
(umbes 83-aastasena)

Tütar Naata (umbes 34-aastane)
koos 4-aastase pisipojaga

Tütrepöeg Peeter Männik
(25-aastasena)

Kahjuks ei ole fotosid kaugematest esivanematest kui isa vanaisa. Selle järgi oli tal tõesti päris korralik nina ja ka kehakujult oli ta tugev ning pikakasvuline. Tema üheksast lapsest ei ole aga sugugi kõik omavahel sarnased. Niiõelda “kongus nina” oli kahel tütre ja ühel pojalt, keda ka mina olen näinud.

Pärilikkuses ei ole omaduste edasikandumine mehhaaniliselt ühetaoline. On avastatud seaduspärasused, mille järgi ühesugused omadused antakse edasi üle põlvkonna. On ka teisi kombinatsioone. Näiteks minu isa ei sarnanegi nina poolest nii palju oma vanematele kui vanaisale. Mina aga olen küll “isa tütar”. Seevastu minu vend sarnaneb hoopis meie ema vennale, st. oma onule. Ja teistpidi – selle onu tütar on sarnane oma tädile, st. minu emale. Edasistest noorematest põlvkondadest minu poeg sarnanes minule, kuid tema pojad on tüübilt küll oma isa moodi, aga mitte suure ninaga. Näis, mis saab edasi, kui neil tulevad lapsed. Kas kaob ära see suur nina või lööb veel kunagi välja. Kuna ei ole ju mitme põlvkonna-taguseid näoilte, siis ei oska öelda, kust selline nina pärit on. Oma kujult kõrge seljaga kitsas nina kitsas näos on iseloomulik põhjarassile ja ka skandinaavlastele. Vaadates näiteks inglise filme, leian tihti selliseid näitlejatüüpe, kes tunduvad lausa sugulastena. Ka Rootsisis olles tundsin end üpris koduselt. Tihti suhtuti minusse, kui omasse, kõnetades tänaval või muuseumis ja midagi küsides. On andmeid, et isa vanaisa naise esivanemate hulgas on olnud üks rootslane.

Veel sarnasuse varieerumise näiteid:

Isa vanemal vennal oli seitse tütar ja üks poeg, kes said täiskasvanuiks. Nemad kõik on omavahel erinevad, kuid meenutavad oma tädisid.

Isa noorema venna ja õdede lastes ning nende lastes lööb läbi aga hoopis minu isa-isa näotüüp. See on väike ilus nägu, heade proportsioonidega ja lühikese ninaga. Juuste värvina esineb blond kuni tumeda šataänini. Silmad on valdavalt hallid või sinakad. Minul ja isal aga hoopis rohelised. Võib-olla veel mõnel, keda ei tea.

Mis puutub vaimsetesse võimetestesse ja tegevusaladesse, siis on toimunud nagu hüpe 19. saj. lõpu- ja 20. saj. algupoolel praktilistest inimestest (talupoegadest) intellektuaalsemateks. Seda võib seletada ehk ajalooliste ja sotsiaalsete olude muutumisega ja linnastumisega. Tulevad kooliõpetajad, raamatupidajad, arstid, isegi üks teaduste doktor. Selle kõrvale on jäänud ikkagi armastus maa vastu ja kätt mullaseks teha ei karda keegi.

Minu isal ilmsid kujunduslikud võimed ja tänu keskkooli joonistusõpetaja õhutusele siirduski ta kunsti õppima. Kuna tema tegevuse algus langes 1920-ndatesse aastatesse, meie noore vabariigi loomise aega, siis õnnestus temalgi omal alal kaasa lüüa. Tema tegevus oli nii organisatsiooniline kui ka loominguline. Tegutsedes skulptorina üle 60 aasta, on mõndagi siia maa peale ka püsti pandud, mis seisab tänapäevani.

Nii pika aja jooksul muutusid jälle poliitilised olud. Sellest tingituna olid ka loomingulised mõõna-ajad, samuti ei olnud tervis alati hea.

Kui minul endal oli elukutsevaliku aeg, kaldusin ka kunsti poole. Õppisin keraamikat, hiljem kirjakunsti. Töötasin mõlemal alal, kuid minu võimed ei olnud kaugeltki sellised, kui isal. Tegin lihtsalt nõutavat tööd, ilma, et midagi enneolematut järele oleks jäänud.

Minu pojal ilmnesid paremana praktilised võimed ja ta õppis mööblitseriks, hiljem ka selle ala õpetajaks. Ja polegi võib-olla kummaline – tema pojad läksid samuti mööblitseriks õppima samasse kooli. Seega on ka nemad praktiliste kalduvustega. Selle töö juures on aga ka loomingulist mõtlemist vaja.

Arvatakse, et inimeste elusaatused kujuneksid nagu juhuslikult. Aga kui jälgida olukordi läbi mitme põlvkonna, võib leida seaduspärasusi, mis on seletatavad pärilikkusega.

Kas on aga võimalik kuidagi mõjutada või suunata paremate pärilike omaduste esiletulekut? Kes selgitaks sedagi, mille mõjul tulevad esile lihtsatest talupoegadest pärinevatel järglastel vaimsed võimed? Või on need võimed uinavas olekus olemas ning tulevad esile soodsate tingimuste saabudes?

Või on nii, et vanasõna järgi – “mõistus pole oma teha” – nii ka nägu. Ta lihtsalt kujuneb ja on.

JUURTEST JA JUUSTEST

Viivi Liventaal

Lapsesuu: “Mis sa seal kiljutad?”
 “Kirjutan pärilikkusest.”
 “A-a-a! Mis asi see on?”
 “See on see, kui laps on oma emme moodi.”
 “A-a-a!” – pikk-pikk paus.
 “Mul seda lasket asja ei ole, ma olen issi moodi,” ja väikemees sätib enda istuma jalg üle põlve.

Saaremaa Triigi mõisas toimub 1794-l aastal omanike vahetus. Enne seda tulevad (tuuakse) Triigi mõisast seitse perekonda Lääne-Eesti Martna kihelkonda Väike-Rõudesse. Nendest ümberasujatest saab **Andrus** Jacobi poeg rendile Väike-Rõude kõrtsi. Päris poisike see Andrus enam ei ole, ikkagi 25 suve ja veidi rohkemgi juba nähtud. Millega see Andrus (1765 – 1846) enda kõrtsis maksuma paneb? Polnud ju kõrtsmik mitte ainult viinavalaja. Ta pidi kõrtsis korda hoidma, vaidlejatele kohtunikuks olema, kaklemaid lahutama, ärplemaid maha rahustama. Aga kõrtsmiku ametit peab see Andrus 16 aastat ja ega see kõrts ta tervist ka ei rikkunud – Andruse pesamuna Mart sünnib, kui isa peab oma 67-ndat sünnipäeva ja kalmuaeda viiakse Andrus 81-aastaselt.

Selle Andruse järglased, minu emapoolse suguvõsa liikmed, on kõik läbi aegade olnud pikka kasvu, tugeva kehaehitusega, jõuliste näojoontega ja pikaealised. Kõige iseloomulikumaks on muidugi vasevärvi kuldse läikega juuksed. Need on suguvõsas vahelduva eduga olnud heledamad või tumedamad, kas sirged või lootusetult krussis. Perekonnanimede paneku ajal saab Andrus ja ta järglased nimeks **Kreissen** (Kräisen, Kreisson).

Andruse pojapoeg Jaan Kreissen (1840 – 1900), minu vaarisa, tuleb Martna kihelkonnast Kullamaa kihelkonda Jõgisoo valda noore mehena, ostab hiljem Ungern-Sternbergi käest talu ja tänapäevani elavad selles **Tõniso** talus Kreissenite järglased. 34-aastaselt valitakse ta vallavanemaks. Üldiselt “võõra valla meest” nii kergelt ei usaldatud, ta pidi kohalike patroonide usalduse ära teenima. Kas siin lõi Jaan läbi oma suure kasvu ja punase peaga? Sellest ajast pärineb ka Tallinna Asehaldurkonna Valitsuse dokumentidest kohtuasi, kus noor vallavanem kaebab, et teda on solvatud. Jälle on mängus “punane pea”.

Selle Jaani, minu vaarisa, lastest kõige vanem poeg Hans Kreissen (1867 – 1947) päris oma isalt suure kasvu ja laiad õlad. Tal polnud küll punaseid juukseid, kuid oli punane habe. Tegelikult täishabet ei kandnud ta kunagi. Kandis hoopis lopsakat punast põskhabet.

Hansu vend ja noorem õde Leena aga pärisid ilusad vasevärvi juuksed. Eriti ilusad olid Leena juuksed – need olid lopsakad kuldse läikega ja Leena oskas neid kanda sellises soengus, mis kaugemalt vaadatuna näis kuldse pärjana ümber pea.

Hans Kreissenit seitsmest lapsest olid neli tüdart tumedapäised, kaks poega ja tütar Helene, minu ema, jälle punapead. Minu ema oli nooruses kõik kunsttükid ära proovinud, et midagi muuta. Aga vanemas eas, kui teised eakaaslased olid juba hallid, polnud minu emal veel halli märgata. Ema venda Johannest mäletan ma ikka krussis punase siilisoenguga. Ei läinud need pika elu jooksul ei hõredamaks, ega halliks. Minu ema noorem vend Hans oli ka punapea, kuid aeg ja Venemaa vangilaager muutsid ta ilusa punase paruka hõredamaks ja heledamaks.

Hans Kreissenil neljast tumedapäisest tüdrest kaks kinkisid oma tütardele kuldse läikega punaka tooniga juuksed.

Ikka on olnud nii, et igas järgnevas põlvkonnas on neid iseloomulikke punaseid juukseid vähem, või on siis nõrgema tooniga. Praegu kõige nooremal põlvkonnal on punane toon säilinud habemes või vuntsides või kuldse läikena tumedatel juustel.

Aastaid tagasi sain aadressi, kus elavat keegi väga kaugetest sugulastest. Nii kaugetest, et ilma spetsiaalse tabelita ei saakski seda selgitada. Vanaproua oli olnud kaks korda abielus – mina ei teadnud kumbagi nime. See küllaminek oli “vettehüppamine tundmatus kohas”. Aga kui uks avanes, siis polnud enam mingit muret – minu ees seisis üks Kreissenitest, mis oli selge ilma ühegi selgitava sõnata.

Kui ema ei soovi last, on see eriti halb – siis on kindel, et tervisehäired ei jää tulemata. Parapsühholoogias nimetatakse juba emaüas tekkinud negatiivseid energeetilisi programme kaasasündinuteks. Enamasti komplitseerib olukorda veel raske sünnitus.

Kuidas on siis võimalik sisestada raseduse algusjärgus imetillukesse lootesse mingit programmi? Asi on selles, et kõik, mis füüsilise kehaga toimub, formeeritakse esmalt energeetiliselt – informatsiooni kujul. Kui parapsühholoogi vastuvõtule tuleb naine, kellel on määratud varsti rasestuda, märkab hea selgeltnägi seda kindlasti, sest juba enne eostamise hetke asub laps ema bioväljas. Õigemini on tema täielikult formeerunud informatsioonilise kesta, ehk hingega, mis ühtib sünnituse ajal lapse füüsilise kehaga. Ema kahtlused, hirm ja vastumeelsus sõna otseses mõttes haavavad “energeetilist last” ning tagajärjeks on närvisüsteemi ebastabiilsus, ühe või teise haiguse eelsoodumus, raske iseloom ja kurvavõitu saatus.

Meie esivanemad teadsid seda ning üritasid seepärast rasedaid naisi igati säästa, naised aga õmblesid ja kudusid oma kätega tulevasele lapsele särke ja jakikesi, ilmutades nõnda juba varakult lapse vastu hoolitsust ja armastust – piduliku momendi ootuses.

Õnnelik lapseootus tagab selle, et majja ilmub terve, rõõmus ja rahulik laps! Just sellised järglased sünnivad paaridel, kes on lapse eostamisele aegsasti mõelnud ega kõhkle faktiga silmitsi seistes “olla või mitte olla” vahel. Seda on vaja teada, ehkki sellest ei räägita üheski õppeasutuses.

Ent eksisteerib teinegi põhjus, miks ilmale sünnib probleemne laps, ja sellega hakkama saada on juba keerulisem. Jutt käib **suguvõsa needusest**, mida tänapäeval töötatakse maha võtta peaaegu igal tänavanurgal. Need needused oleval jõus seitsme põlvkonna vältel. Esmapilgul tundub, nagu oleks see ebaõiglane, aga ei maksa unustada, et meie vanavanaemad ja –isad ei anna meile kaasa mitte ainult füüsilisi geene, vaid ka osakese oma hingest. Ja kui see hing on mõrane, kui sellel lasub mingi karistus, ei suuda järeltulijad sellest päriselt mööda hiilida.

Kui mõnes perekonnas on keegi sooritanud suitsiidi (enesetapu), siis järgmises põlves see kas kordub, või sooritatakse vähemalt mõningaid teatraalseid katsetusi. Nende perekondade lapsi iseloomustavad enamasti psüühiline tasakaalutus, konfliktus, võimetus keskenduda ühele asjale kauemaks kui paariks minutiks. Veel raskema päranduse saame nendelt eelkäijatelt, kes on omal ajal olnud segatud tapmistesse – olgu siis tahtlikesse või tahtmatutesse.

Sellises perekonnas on enamasti tegemist kas kroonilise alkoholismi või narkootikumide tarbimisega, mis võivad tõugata noori kuritegevusele. Sageli saavad nad surma õnnetusjuhtumi tagajärjel ning nende eluiga on üsna lühike.

Ennemuiste tundsid inimesed oma perekonna ajalugu muidugi paremini kui meie tänapäeval, ent igaüks teab siiski vähemalt kahte-kolme põlvkonda.

Eelmisel ja üleelmisel aastatuhandel kasutati lapseootel perekondades praeguseks pooleldi unustatud suguvõsa needuse mahavõtmise meetodit, mis on ka tänapäeval väga mõjus. Selleks telliti üheaegselt kolmes kirikus oma esivanematele neljakümnepäevane eestpalve kuni seitsmenda põlveni välja. Kui kõigi nimed polnud teada, lisati etteloetavatele vanaemadele ja vanaisadele fraas: “Ja kõigile minu eelkäijatele kuni seitsmenda põlveni.” Eestpalve pidi kõikides kirikutes algama ja lõppema ühel ja selsamal päeval.

Parapsühholoogilisest ajakirjast AURA (6/1999)

Asjakohast nalja

“ILUS SURNU” EHK TEATRAALNE ENESETAPP

Noormees jättis neiu maha. Mis jäi neiu üle – võtta endalt elu. Plaan sai korralikult läbi mõeldud. Endisele kallimale sai saadetud kiri, et ta sellel tähtsal päeval kindlal kellaajal veel viimast korda neiu poole tuleks, ettekäändeks, et too saaks tagasi anda kõik kirjad ja pildid jms. Noormees oligi plaanitud kadunukest leidma ja suurt kurbust tundma, et nii kena neiu oli hüljanud.

Päev oli tervenisti sellele pühendatud, et surnu tõesti ilus oleks. Hommikupoolik kulus soengu sättimisele ja kleidi triikimisele. Lõunaks tegi neiu endale elu viimaseks söögikoraks oma lemmiktoitu – mulgikapsaid – ja sõi seda viimast korda ka suure isuga. Kui see tähtis kellaag hakkas kätte jõudma, riietus neiu oma valgesse leerikleiti heitis kaunina oma voodile ja hakkas kodust leitud vana zhiletiteraga oma vasaku käe randmel veene läbi lõikama. Zhiletitera osutus aga liiga nüriks. Nahk läks katki küll, aga selle olulise veresooneni haav ei ulatunud. Aega jäi järjest vähemaks. Häbi ei lubanud noormehe saabumist elusana oodata ja neiu tühendas kogu koduse apteegikapi varu – võttis kõik tabletid sisse. Tabletid tegid oma töö, tal hakkas paha ja rohkem ta ei mäletanud enam midagi.

Noormehe saabudes ootaski teda ees “Ilus surnu”. Tabletid olid lõõnud kõhu lahti ja mürgistus oli ajanud ka oksendama. Käerandmele nüsitud haavadest oli aga üsna palju verd välja tulnud, nii et kaunis leerikleit nägi üsna rõve välja. Arstiabi saabus tänu noormehele ikkagi, kuigi nende suhet see etendus ei parandanud.

Seda juttu, kuidas ta ilus surnu oli, rääkis enda kohta Vaike Truupõld umbes 30 aastat tagasi olles ise 50-ndates aastates.

VANASÕNAD PÄRIVUSE KOHTA

Kuidas känd, nõnda käbi.
 Käbi ei kuku kännust kaugele.
 Kuidas känd, nõnda võsu.
 Kuidas ise ees, nõnda poeg taga.
 Kuidas vanemad ees, nõnda lapsed taga.
 Kuidas ema, nõnda tütreid.

Emä ees, tütar kannul.
 Kuidas kana, nõnda muna.
 Kuidas määnd, nõnda kasu.
 Kuidas tamm, nõnda tõru.
 Kuidas tibu, nõnda tervis.

(kogunud M. J. Eisen)

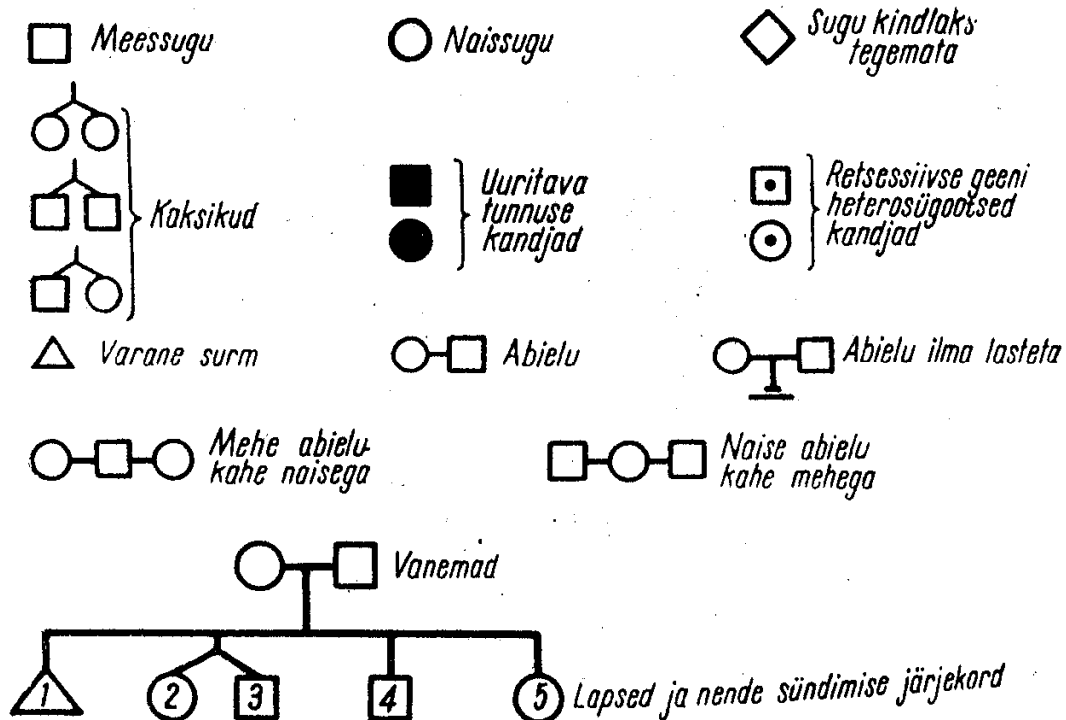
Tasub teada

ATAVISM – (lad. *atavus* 'esiisa'), kõikumine, kaugete eellaste tunnuste ootamatu ilmumine organismidel, kel neid tavaliselt enam ei ole (nt. külgmised varbad hobusel, tihe karvkate või saba inimesel). Atavismi seletatakse eellastele omaste geenide või geenikombinatsioonide taastekkega, mida võivad põhjustada mutatsioonid või ristumine (nt. võib koduküülikute või –tuvide ristamisel taastuda metsiku eellase värvus). Vrd. *vestiigium*. /ENE I/

VESTIIGIUM – (lad. *vestigium* 'jalg'), loote jälg, jäde, mandunud jädemeline (vestigiaalne) elund, kehaosa või mingi tunnus, mis oli eellastel hästi arenenud, kuid on oma tähtsuse fülogeneesis kaotanud ja seetõttu nii ehituselt kui ka talituselt taandarenenud (inimestel nt. kehakarvkate, kõrvalihased, umbsoole usripik jms., madudel ja vaaladel vaagnavöötme luud). /EE X/

FÜLOGENEES (kr.) põlvnemiskäik, mingi organismirühma (populatsiooni, liigi, seltsi, klassi vms.) üksikelundi või elundkonna evolutsiooniline areng.

Tuletame siinjuures meelde tähistuste süsteemi, mida kasutatakse sugupuude koostamisel kui tahetakse seda genealoogilisel meetodil analüüsida.

Laiast maailmast

Juuliku esimesel kolmapäeval sai teatavaks, et USA-s Virginia osariigis Fairfaxi geneetikainstituudis on välja töötatud uus moodus soovitud soost beebi saamiseks. Varem on sel viisil õnnestunult valitud kariloomade sugu. (SL Õhtuleht 6.07.2001)

KAS HAKATA MÖTLEMA EESTLASTE TÕUPARANDUSELE?

Naata Raudsepp

Meie Genealoogia Seltsi eelkäija enne II Maailmasõda oli Eesti Eugeenika ja Genealoogia Selts. Asutajana ja aktiivse juhina tegutses dr. Aadu Lüüs. Eugeenika tähendab tõutervishoidu. Selle propageerimise eesmärk oleks rahva füüsilise ja vaimse tervise ning sotsiaalse kvaliteedi tõstmine. Meetodiks oleks näiteks abielu nõustamise teel juhtida tähelepanu valikute tegemisel raskete pärilike haiguste edasikandumise vältimisele. Riigi ülesandeks peaks olema positiivne suhtumine hea tervisega noortesse ja lasterikastesse peredesse, soodustada nende elukorraldust.

Ka vanal ajal mõtlesid inimesed n.ö. "õigete valikute" peale. Nagu vanaema A. Kitzbergi "Libahundis" räägib Margusele: "Meie sugu ja võsa on kollaste juuste ja siniste silmadega. Meie olime pikaldased ja aeglased. Põlvest-põlve, nii halvad kui me olime – me oleme oma päritud pruukisid pühaks pidanud, oleme vaiksed ja vagusad olnud ja püüdnud iseennast ära võita. See võttis naisi ainult oma keskelt – ei ole tilkagi võõrast verd meie soontes, see on – puhas." Samal ajal tundis Margus aga võitmatut tõmmet Tiina poole. – "Sina oled nii koguni teistsugune, rõõmus, vallatu, tuline. See on neile võõras, nemad nagu kardavad sind. Mari on aga nagu nemad ise, meie soost ja tõugu." Teame aga, et lugu ei lõppenud üldse heaga. Margus küll abiellus oma "kollasejuukselise ja sinisilmalise" Mariga, kuid lapsi neil ei olnud. Näeme, et sundseis ei ole õnnele soodne. Ilus ja tuline Tiina hukkus. Nii on ettearvamatud saatuse keerdkäigud. Meie väikesearvulise rahva mandumise vältimiseks on ju vaja võõra vere värskendavat jõudu. On ka küllalt näiteid, kus järgitakse tõmmet võõra poole. Siiski võiks olla niipalju arukust, et piirduda vähemalt valge rassi esindajatega. Kuigi on segunemisi ka värvilistega, peaks seda siiski vältima. Kui kirjuks võib siis üks rahvas ikka minna? Ja kes nad siis lõpuks on?

Soovitame lugeda

ANDEKUSEST JA SELLE ARENDAMISEST Inge Unt.

GEENIARHEOLOOGIA Malle Kutti.

INIMESE ELUKAAR ON AINULAADNE Taimi Tulva.

(Kõik need artiklid on pärit raamatust "Kalender 2001" Olion Tallinn, 2000)

Väljavõtteid loetust

PÄRIVUS JA RAHVAS. Juhan Klein. K/Ü "Loodus", Tartus 1926.a.

PÄRIVUSE JÕUD!

Kõneldakse, et käbi ei kuku kannust kaugemale, kõneldakse, et nagu vana lind ees laulab, nii laulab noor lind tagant järele. Piiblis räägitakse vanemate pattudest, mis lastele nuheldavat kätte kolmandast ja neljandast põlvest.

Mis on põhjust andnud niiviisi kõnelemiseks? - Pärivuse jõud!

Kel terve mõistus, tähelepanelik silm ja kuulaja kõrv, see puutub igal sammul kokku – p ä r i v u s n ä h t u s e g a.

Näojoonte pärivus... Esimene ja suurem ülesanne, mida iga noore ilmakodaniku juures lahendatakse, seisab selles, et katsutakse kindlaks teha, kelle nägu ta on, kellelt on ta oma näojooned pärinud, isalt või emalt. Ajalugu toob ilusaid näiteid selle kohta, kuidas sagedasti võib näojoonte korduvust väga mitmete põlvkondade vältusel tähele panna.

Rahva seas teatakse rääkida s u g u k o n n a v i g a d e s t, nagu seda on varguseamet, liiderlikkus, kadedus, ihnsus, enesekiitus, lobisemine, jonn jne. Miks on neid vigu hakatud nimetama s u g u k o n n a v i g a d e k s? Sellepärast, et nad on päritavad, sellepärast, et nad on asjaomaste sugukondade lahutamatu varandus, sellepärast, et nad on nende "veres".

Nagu on olemas päritavaid halbusi, samuti on olemas ka päritavaid h ä i d o m a d u s i. Nii leiame kuulsalt muusikakunstniku J. S. Bach'i suguvõsa liikmetest ligi pooled olevat kõrgeandlised muusikainimesed. 250 aasta jooksul (1550 – 1800) on siit 22 väljapaistvat muusikakunstnikku võrsunud. Suure loodusteadlase Ch. Darwin'i sugukond kujutab nagu mingit vaimlist aristokraatiat. Tiziani sugukonnas leiame 9 silmapaistvat maalikunstnikku jne. Mõnekümne aasta eest uuris inglise pärivusteadlane Galton Inglismaa ajalooliselt kuulsate vaimukangelaste sugulaskonda ja leidis, et seal tuleb 124 korda rohkem väljapaistvaid suureandlisi inimesi ette kui harilikudes inglise sugukondades.

PÄRIVUS JA KASVATUS. Hans Madisson. Koduse Kasvatuse Instituut, Tartu 1939.a.

Vaimsete omaduste pärilikkus.

Nagu on pärilikud kehalised omadused, nii pärilib laps ka palju vaimseid omadusi vanemalt. Lapse vaimulaad on suurel määral tema vanemate ja esivanemate omast. Lapses avalduvad tuhandete esivanemate omadused.

Inimesed erinevad oma vaimuomadusilt väga oluliselt. Vaimuomaduste erinevust ühiskonnas võiksime võrrelda pika redeliga, mis pooleni vees. Ülemisel otsal asuvad vaimugeeniused – suurvaimud: loovad teadusemehed, kunstnikud, vaimukad riigimehed, majandustegelased jne.; mida lähemale veepinnale, seda vähemad on vaimuanded, ja veepinna kohal asub tavaliste keskmiste kodanikkude – rahvahulkade kiht oma vaimuannetega; mida kaugemale veepinnast allapoole, seda väiksem on vaimuandekus; kõige all asuvad seltskonna põhjakihid: esiteks elukutselised hoolekandeadused ja elukutselised töötud, siis kerjused, hulkurid, paadialused, kurjategijad ja lõpuks, kõige all vaimu- ja närvihaigete kiht, kellel üldse puudub inimlik vaimsus. Astmelt astmele kõrgemale on võimalik tõusta ühel tingimusel, ja nimelt vaimuomaduste suurenemise tagajärjel, kui abielludes vanemad saavad kahelt poolt rohkem paremaid omadusi lapsesse.

Igal keskmisel inimesel on musikaalsust, üks laulab eeskujulikult, teine suurte raskustega, kolmas suudab vaevalt viisi pidada, kuid suurte muusikaliste annetega on väga vähesed inimesed. Ma arvan, et kõik on täheldanud, et perekonnas, kus vanemad on musikaalsed, on seda ka lapsed, ja kui mõlemad vanemad on ebanusikaalsed, siis on peaaegu alati seda ka kõik lapsed. Nii on see kõigi maailmakuulsate muusikakunstnikkudega.

Meie Masingute suguvõsa on andnud palju andekaid inimesi. Meie kunstnikkude ja kirjanikkude lastest on rohkesti andekaid ja lootustäratavaid inimesi. Meie arstidest on paljud võrsunud vanemaist, kelle sugukonnad on silmapaistvalt andekad; ühe meie arsti perekonnas tunda-andev kohusetunne on silmanähtavalt pärandatud ka lastele. Mitme meie silmapaistva õigusteadlase lapsed on silmapaistvalt vaimukamad teistest kaaslastest. Kahjuks on eriti kunstnikel väga vähe lapsi või ei ole ühtegi.

Nii on siis mõned vaimsed omadused pärilikud tervikuna ja antakse edasi vanemalt lastele; see on kattev vaimuomaduste pärivusvõim. Kuid enamik vaimseid omadusi on päritavad peituvalt; nimelt, kui mõlemal vanemal on juba olemas algmed peidus, siis sellise kahe vanema lapsest võib kujuneda andekas inimene. Kui näiteks abielluvad mees ja naine, kes ise ei ole eriti vaimukad, kuid kelle vanemad olid andekad, või neil olid mõned head vaimuomadused, siis nende lastest võivad sündida andekad inimesed, sest omadused avalduvad suure tegurina siis, kui nende algmed on olemas mõlemas vanemas. See pärivuskäik on eriti maksev geniaalsete inimeste sündimises.

Geniaalsus on seega järelikult bioloogiline probleem; geniaalsuse sündimine on seega inimeste võimuses ja oleneb vanemate omadustest. Mees, kes tahab näha oma lapsi normaalmõistusega või andekana, see abiellugu ainult tervest sugukonnast tüdrukuga, samuti tüdruk, kes tahab emana uhke ja õnnelik olla oma andekate laste üle, see abiellugu mehega perekonnast, kus ei ole vaimuhaigeid ning kus on vaimsete võimetega silmapaistvaid isikuid. Neid vaimseid omadusi peab olema mõlemal vanemal rohkesti, vähemalt mitmed, või need omadused peavad neis olema peidetult (kui nende vanemad olid andekad), sest nagu ülal nägime, lähevad vanema omadused lastes lahku ja kui neid on vähe või kui neid on ainult ühel vanemal, siis võimalusi, et nad koguneksid ühesse ja samasse lapsesse, on väga vähe ja lapsed sünnivad keskpärased või eriliste vaimuanneteta. Sellest nähtub, et andeka inimese sündimiseks peavad abielluma mõnede omaduste poolest silmapaistvad inimesed, ja siis on lapsed suuremate vaimuannetega kui mõlemad vanemad omaette.

PÄRILIKKUS, GEENID JA HAIGUSED. Ü. Parel. "Valgus", Tallinn 1966.a.

100 aastat tagasi avastas Johann Gregor Mendel pärilikkuse põhilised seaduspärasused, andes ühtlasi bioloogiale kaks olulist printsiipi: pärilikkuse diskreetsuse (pärilikkus põhineb pärilikkuse ühikutel – geenidel) ja pärilikkuse ühikute – geenide – suhtelise püsivuse printsiibi. Ta näitas kätte tee, kuidas on võimalik määrata organismi pärilikke võimeid. Mendel töötas välja geneetilise analüüsi meetodid.

GEENIVARAMU LOOMISE PROJEKT. dr. Ain-Elmar Kaasik "Päevaleht" 2001.a.

Geenivaramu loomiseks vajalikud eeldused (inimesed, teadmised, tehnoloogia) on Eestis olemas. Märksa keerulisemaks kujuneb geenivaramusse hõlmatud populatsiooni geneoloogilise informatsiooni ning asjakohaste meditsiiniliste detailide kogumine. See tähendab, et indiviidi, populatsiooni, rahva – seda võiks vaadata mitmeti – genotüüpiseerimine ilma fenotüüpiseerimata on mõtetu. Teatavasti on fenotüüp inimese füüsiliste tunnuste kogum, mis hõlmab nii tervist kui haigusi iseloomustavaid näitajaid, mis on kujunenud geneetiliste tegurite ja väliste mõjude seoses. On kindel, et fenotüübi määramine on märksa keerulisem kui nt rahvaloendus. Meie elanikkond ei ole veel ühtselt haaratud perearstide süsteemi – terved ei pöördu arsti poole kunagi. Kindlasti vajaksid ka parimad perearstid kõnealusel probleemil täienduskoolitust. Eesti ei ole võrreldav Islandiga, kus juba I Maailmasõjast on täidetud iga elaniku kohta meditsiinilist dokumentatsiooni, mis on tervikuna säilinud. Selle saareriigi iga 270 000 elaniku kohta on koostatud sugupuud, paljud teavad oma genealoogiat kuni 50 põlvkonna ulatuses. Eestlased teavad kolme-nelja, sugupuude täpsem tundmine on erandlik. Peale selle – arstlik kogemus on näidanud, et eestlased ei avalda meeeldi andmeid pärilike haiguste kohta – pigem püütakse neid varjata, mõnikord koguni arsti eest.

Geenivaramu visioonis rõhutatakse ka nn personaalsete, isiku geneetilist tausta arvestavate ravimite loomist. On hästi teada, et osa inimesi on nn kiired, teised aeglased metaboliseerijad – seda mõnikord toidu, alkoholi ja ka ravimite suhtes. Eitamata seda suunda rõhutan, et personaalravimid on tõenäoliselt üsna kauge tulevik. Luues geenivaramu, tuleb aga arvestada, et nende ravimite kliiniline katsetamine on võimalik vaid vastavalt uuritud populatsioonil. Tuleb arvestada, et Eesti võib sel juhul kujuneda teatud ravimuuringute polügoniks. Seda ei pea kartma: ravimuuringuid tehakse tänapäeval väga rangete reeglite järgi, mis välistavad kahjulikud mõjud täielikult, kuid ka see probleem vajab laialdast mõistmist.

HUGO BERNHARD RAHAMÄGI (EELK PIISKOP) "Eesti Kirik" Tallinn 1936.a.

"Porso Jakobi talu uue peremehe Matsi perekond näib mõisale eriti meeldivat, sest viimane kutsus vanima poja Kristjani mõisa teenistusse, esmalt tallipoisiks ja hiljem mõisniku enda teenriks. Hiljem lastakse Kristjan pärisorjusest priiks.

Olgu siinkohal tähendatud, et vanarahva üldise ja üksmeelse tõenduse järgi mõisa ametimeeste valik muiste sündis nagu vene kroonu nekrutite võtmisel kunagi. Igal kevadel mõisa härrad-prouad sõitsid enne jüripäeva küldes talust tallu, majast majja ja uurisid kohapeal iga vallalise perekonnaliikme töökust, andekust ja tublidust, märkides üles rida kandidaate mõisa ametite jaoks. Sellele järgnes mõisas veel põhjalik nõupidamine. Valitutele saadeti muidugi siis vali käsk mõisa teenistusse astumiseks, vaatamata sellele, kas kandidaat seda soovis või ei."

"Meie silmade eest on möödunud Rahamägide suguvõsa arenemiskäik 6 – 7 inimpõlve kestel, ja sellest peegeldub mehisus, ausus, ja vabadustung, mis täis raugemata jõudu, visadust ning ausaid, edukaid võitlusi ja püüdeid tõe, täiuse, elu ja kultuuri poole. Rahamägide suguvõsa on oma rüppest Eestile kinkinud terve rea tublisid põllumehi, eeskujulikke perevanemaid, kristlikke lastekasvatajaid, andekaid ametimehi mitmesugustes elukutsetes, Eesti seltskonna-, kirjanduse- kooli- ja kirikuelu edustajaid, haritlasi ning kõige viimaks usuteaduse professori ja praeguse piiskopi dr. d. H. B. Rahamägi."

Arvamusi ja Aforisme

“Geenide pärandamine sarnaneb täiesti varanduse pärandamisega. Ei anna ju vanemad oma varandustki kui niisugust lastele otse pihku, vaid kirjutavad testamendi. Tükk paberit, must valgel. Kuid selles testamendi kirjas on jõud, mis kõik soovitud suunas liikuma paneb, sagedasti kaua aega pärast isa surma. Sugurakke võime võrrelda pärandusliku testamendiga, pärilikkustegureid ehk geene testamendi sisuga, paragrahvidega” (J. Klein)

Õnnitleme

Ülla Mang	09.08.1956	45
Tiina Klemm	04.09.1966	35
Heldin Allik	05.09.1956	45
Kaisa Vahur	06.09.1941	60
Allan Onton	08.09.1931	70
Birgit Salumäe	24.09.1966	35
Ellar Kõuts	29.09.1956	45

Meie Autorid

ARE SAARNE

Olen sündinud 24.01.1966 Põltsamaal, alates 5. eluaastast elan Tallinnas. Õppinud Tallinna 37. Keskkoolis 11 aastat. Pärast vene kroonus olemist astusin 1989.a. tollase TPI ehitusteaduskonda, mille 1994. aastal lõpetasin. 1994.a loodi ehitusfirma Tolegan Grupp. Aastast 1997 olen selle ehitusfirma juhatuse esimees.

Huvi ajaloo vastu on olnud juba lapsepõlvest ja oma vanemate sugupuud, mis pärineb Virumaalt, asusin uurima 1996. aastal, edaspidi olen uurinud ka teisi sugupuud. Eesti Genealoogia Seltsi liikmeks astusin 1998.aastal. Aastal 2000 asusin omandama teist kõrgharidust TÜ ajalooteaduskonnas genealoogia erialal.

Abielus 1996. aastast. Abikaasa nimi on Meeli. 21.juulil 2001 sündis perre esimene laps – 3,5 kilone poeg, kelle nimeks saab Marken.

Are Saarne

Toimetuselt

Meie uue hooaja alguses ilmub PL 25-s, s.o. veerandsajast number (4-aastase tegevusaja jooksul). Kuna oleme otsustanud teha temaatilisi numbreid, siis lisaks tänasele on plaanis välja anda “Saarte, poolsaarte ja ranna-ala-“, “Vabariigi piiridest väljaspool elanute ja elavate eestlaste-“, kõrgealiste- ja miks mitte vastavasisulise kaastöö laekumisel ka veel järgminegi pärilikkuse teemat käsitlev erinumber.

Teisena nimetatud teemasse kuuluvad krimmi- ja siberieestlaste, Soomes ja mujal maailmas elanud-elavate eestlaste elu- ja põlvnemisllood. Millise temaatikaga saab olema 25. number, sõltub sellest, kuidas laekub kaastööid. Saarte erinumber on juba pikka aega plaanis, aga materjali on minimaalselt. Oleme selles osas lootnud vastloodud Saaremaa osakonnale.

Arvata võib, et suvel arhiivides tuhlata on ebamugav, aga aias või rannas põõsa all on mõnus kogutud materjali süstematiseerida ja kirjutada leitud faktidest lehele “Põlvnemislugu”. Ootame uusi autoreid ja sama viljakat koostööd “raudvaraga”. Tuletame siinjuures veel meelde, et kaastöö ei pruugi olla ainult artikkel vaid ka rubriikidesse “Väljavõtteid loetust”, “Soovitame lugeda”, “Kes oli...”, “Tutvustus”, “Üks vana foto”, luulet, “Mõttepärlid kuulsatelt” (Arvamusi, aforisme), “Tasub teada”, “Asjakohast nalja”, “Mujalt maailmast” jne. Autoril, kes ei ole lehe veergudel enne esinenud, palume artiklile lisada ka pilt ning lühike elulookirjeldus. Kellel vähegi võimalik – palume saata kaastöö elektronpostiga (e-mailiga). Autorite ringi laienemine lisab lootust kunagi välja anda üle-eestilist ajakirja või perioodilist almanahhi.

A.R.

Laualehe toimetus:
 Toimetaja: Ants Roomets
 Tehniline toimetaja: Pille Mäerand
 Liikmed: Ants Härma, Aita Mägi

Telefon 6 775 011
 Kirjad: 12614, Akadeemia 70 - 13
 E-mail: pillem@emkk.ee